

Kulturális-közéleti havilap, harminckilencedik évfolyam

2012 december Hónapló

Végel László: A párizsi és a budapesti virágfajták

Két utazás között néhány napot Újvidéken töltök. Megpihenek, aztán elzarándokolok a szenttamási temetőbe. Még október közepe táján rendbe tettem hozzátartozóim sírhelyét. Mindenszentekre, halottak napjára megfogják a sokszínű árvácskapalánták. Szegény nagyapám! A királyi Jugoszlávia csendőrei ütötték-verték, mert kommunistagyanúnak vélték, Horthy vitézei bebörtönözték, akik ugyancsak kommunistát láttak benne, majd mikor a szegedi Csillag börtönből végre hazakerült, bevonultak a partizánok, akik az éj leple alatt dörömböltek az ablakán. Úgy helybenhagyták, hogy nyomorék maradt. Míg adjusztálták, torokszakadtából ordibálták, hogy magyar fasiszta. Nem volt sem kommunista, sem fasiszta, csupáncsak egy Franciaországban dolgozó vendégmunkás, aki egy Párizs közeli virágkertészetben kapott munkalehetőséget. Elbűvölték az egzotikus holland meg francia virágfajták. Boldogan hozta haza a különleges hagymákat, virágmagokat. Szerette volna a Vajdaságban meghonosítani a mutatós dísznövényeket. Ezzel kivívta a hatalom gyanakvását. Jelképesen szólva, a különös európai virágfajták ma is kétesek. Az új politikai elit teli szájjal szidalmazza az Európai Uniót, miközben „csekély” néhány milliárd euróért Brüsszelben kalapozgat.

Nagyapám sorsán keresztül, idővel, egy sajátos kisebbségi paradigmát fedeztem fel. A nemzeti kisebbségként élő ember nemcsak a többségi hatalom szemében gyanús, hiszen az anyaországi is kételkedik benne, ha nem azonosul lelkesen az anyaországi uralkodó eszmékkel. Egyáltalán azonosulhat-e, ha az autentikus kisebbségi életmódot választja? Nehéz ezt a kérdést megválaszolni, azonban egy biztos: léteznek különbségek, amelyek számtalan félreértésre adnak okot. Ezekről a kellemetlenségekről beszélni sem akar senki, lehet, hogy amiatt, mert voltak idők, amikor eltúlozták a különbségeket, ami anno eleve politikai célokat szolgált. Mostanság szenvedélyesen tagadják az eltéréseket, ami szintúgy csak politikai célokat szolgál, mely elrejtje azokat az élettapasztalatokat, amelyek a kisebbségi embert jellemzik; úgyhogy gyakorta olyan, mint a vákuumban gyötrődő valaki.

A nagyapám történetének van egy másik vonatkozása is, mely ugyancsak az említettre utal. Miután a francia meg a holland virágfajták árusításával nem volt sikere, mert a helybeliek idegenkedtek az ismeretlen, egzotikus virágfajtáktól, nagyapám csak saját kedvtelésére természetlétte őket. A szenttamási piacon nagyanya csak a kerti idényvirágokat árusította tavasztól ősziig. Tavasszal a tulipán-, a nárcisz- meg jácintcsokrokat. Aztán a gyöngyvirágot, az orgonát meg a májusi szegfűt. Aratás környékén gazdag mezei virágokból készített csokrot. Nyáron a megszokott rózsafajtákat meg a kardvirágokat árusította, miközben a kert szegletében ott virítottak a különleges színű meg formájú virágok. Ettől még gyanúsabb lett. Miért tenyészt öncélúan ismeretlen növényfajtákat? Évekkel később, az *Exterritórium* című regényemben leírtam egy számomra sokatmondó jelenetet. A NATO-légibombázások idején a szabadkai piacon két magyar úriasszony vágott virágokból válogatott. Az egyik árus gyönyörű holland virágokat árusított. – Milyen mutatósak! – lelkesedett a nagysága, hozzátéve: – Múltkor,

amikor Budapesten jártam, valamelyik belvárosi virágszalomban megakadt a szemem ezeken a virágfajtákon. – Eltűnődtem a jeleneten, miközben rádöbentem, hogy miért nem feleltek meg azok a holland virágok, amelyeket a nagyapám egyenesen Párizsból hozott, és miért gyönyörűek ugyanazok, amelyekhez a budapesti belváros virágszalójában lehet hozzájutni. Sajnos nem csak a virágokkal vagyunk így. Hasonló eset játszódik le az irodalomban, a szellemi élet majdnem minden területén. Kisebbségben a francia, az angol, a német szellemi érték csak akkor válik elfogadottá, ha budapesti címkét hordoz. Máskülönben idegen.

A nagyapám története mellett azonban van egy másik paradigma is, amely fájdalmas kérdéseket vet fel. A közeljövőben megjelenő *Neoplanta vagy az Ígéret Földje* című regényemben szó van egy gazdag magyar kereskedőről, aki az 1941-ben bevonuló magyar honvédeket üdvözölte a város egyik erkélyén. Ugyanő üdvözölte a bevonuló partizánokat is a város egy másik erkélyéről. A felületes minősítés szerint ez az ember csak köpenyegforgató, kétszínű lehet. Azonban a kérdés bonyolultabb, mert vajon mi mást tehetett volna egy gazdag magyar kereskedő, ha túlélni akart? Ezzel a mimikrivel tudta megmenteni a vagyonát, biztosítani a státusát. Mimikri nélkül elveszíti egyiket is, másikat is. Sok hasonló esetről hallottam. Évek múltán kezdtem megérteni ezeket az embereket. Baljós időkben ez is a túlélés egyik módozata lehet. Mondhatná valaki, választhattak volna más utat is. Vesszen a vagyon, csak maradjon a becsület! Nem kétkem, hogy ez utóbbi magatartást helyeslik azok, akik a mindennapi életben másként viselkednek. És az etnobizniszben meggazdagodtak.

A napokban megnyílt a belgrádi nemzetközi könyvvásár, amelynek Magyarország a díszvendége. A szerb sajtó fanyalogva írt a magyar fellépésről. Mindenekelőtt a jelentősebb magyar írók bemutatkozását hiányolta. Őszintén szólva örülök, hogy épp ebben az időszakban Svájcban meg Németországban tartózkodtam felolvasóköriúton, így legalább elkerültem az újságírók kellemetlen kérdéseit. Annál is inkább, mert nyilván zavarban lennék, hiszen két évvel ezelőtt, miután elmondtam megnyitóbeszédemet az 55. Belgrádi Könyvvásáron, Vladislava Gordic Petkovic kiváló esztéta és kritikus asszonynak, a vásár művészeti vezetőjének tettem egy javaslatot, miszerint szeretném, ha a közeljövőben Magyarország lenne a díszvendég, amit a művészeti igazgató lelkesen fogadott. Véleményem szerint kellő pillanatban kell megtenni, hisz a rendezvény csak öregbítheti a magyar kultúra, a magyarság hírnevét. Az évek során ugyanis felismertem, hogy a magyar irodalom európai rangja egyben mekkora védelmet tud jelenteni a magyar kisebbségek számára (is). 2004-ben, amikor Esterházy Péter elnyerte a Pro Europa díjat, amelyet a német könyvszakma alapított, köszönőbeszédében felemelte szavát a vajdasági magyarok ellen elkövetett atrocitások ellen, mire a német sajtó azonnal reagált. Utána a politikusok is felkapták a fejüket! Ez is tanúsítja, hogy az írók szava sokszor hatásosabb, mint a politikusoké. A kultúra mindig védőhálót jelent a kisebbség részére. Ilyen elgondolás, remény vezérelt, amikor 2010 októberében javaslatot tettem Magyarország díszvendégségére, ellenben attól tartok, hogy szándékom ezúttal sem valósult meg, amiért érzékenyen érintenek a fanyalgó kommentárok. Újabb esélyt mulasztottunk el! Ez már nem az én dolgom, úgysem tehetek semmit, csomagolok. Előveszem a német könyveket, amelyekből részleteket olvasnak fel. Választok a magyar nyelvű könyveimből is néhány részletet, amit magyarul adnak elő. Ez az én teendőm. Újra meg újra igazat kell adnom Márainak, aki naplójában lejegyezte: a magyar irodalom mindig jobban teljesített, mint a magyar politika.

Zürich, majd Freiburg, aztán Frankfurt és Münster, esetleg Brüsszel és még néhány német város következik. A Zürich felé tartó vonatban Illyés Gyula *Magyarok* című naplójegyzeteit olvasgatom. Magyarországon keresztül robog a szerelvény Bécs felé. Úgy találom, aktuálisabb olvasmányt nem is találhatnék. Már évek óta feszegetem ezt a kérdést. Illyés Gyuláról megfeledkezett a hivatalos magyar közélet, de remélem, hogy a „puszták népe” nem. Tudom, hogy az új urak Wass Alberttel és Nyirő Józseffel vannak elfoglalva, az ő nevüket zengik a tisztségviselők.

Szívük joga! Legfeljebb azok bosszantanak fel, akik tegnap Illyés Gyulára esküdtek, ma meg Horthyt dicsőítik. „Átkozni a hazát okkal – olvasom a vonatban Illyés sorait –, ez is csak valamilyenfajta hazafiság, erre épp a mi irodalmunk története nyújt jó példákat, sőt gyakran éppen az a legőszintébb. És a leghitelesebb, mert valóban áldozattal jár, míg az eleven korodban agyonüthetnek érte.” A vonatablakon keresztül pásztázom a magyar alföldet. Sajnos, annak az igazi magyar nemzeti érzésnek, amelyről Illyés írt, ma nincs nagy becsülete.

Budapesten átszállás, van négyórás várakozási idő. Körülnézek a könyvkereskedésekben. Aztán újra beszálok a vonatba, következik Bécs, majd Salzburg. Bécsben meg Salzburgban tanuló magyar egyetemisták beszélgetését hallgatom a fülkében, mondataik beleszövődnek Illyés mondataiba. Egyszeriben rádöbbenem, hogy Illyés Gyula ezekkel a fiatalokkal is párbeszédet folytat. Az egyik lány a bécsi orvosi egyetem hallgatója. Nem véletlenül, mint mondja, a bécsi diploma segít abban, hogy végleg Ausztriában vagy Németországban maradjon. Szavukból kiveszem, hogy sokan döntenek így. Óvatosan faggatom őket, hogy miért. Először gyanakodva méregetnek, később azonban megered a nyelvük. Kerek perccel kimondják: nem látják a jövőt Magyarországon. Váratlanul érnek ezek a mondatok, hiszen a kilencvenes években, amikor a fiatal románok, lengyelek, szerbek, horvátok vették a vándorbotot, a magyarok otthon maradtak. Most azonban ők is útra kelnek. Fáradtan és elkeseredetten teszem félre Illyés Gyula kötetét, amelyet vigaszként hoztam magammal. Eddig a vajdasági magyar fiataloktól búcsúztam, most szembetaláltam magam az anyaországi kivándorlókkal is.

Reggeledik. Kilépek a folyosóra, ahol egy magyar fiatalemberrel találkoztam. A szüleit látogatta meg Budapesten. Egy évvel ezelőtt települt át, elégedett, és nem számít visszatérni. Legalábbis a nyugdíjig nem. Harmincévesnél nem lehet idősebb. A zürichi pályaudvar előtt felcsillan a szeme.

Hazaértem, mondja.

Nyújtja a kezét.

Én csak ideiglenesen tartózkodom itt. Mindig mindenhol ideiglenesen, válaszolom neki. Nem tudom, melyikünknek rosszabb.

t, hogc□jax*□□□□szerelmem és későbbi igaz barátom, Orbán Ottó nincs ott a „nevezetes halottak” listáján. Nyomban szóltam a feleségének (nem szeretem azt a szót, hogy özvegye), tudván, hogy ő, nem úgy, mint én, azonnal képes intézkedni. Így is lett. Sőt azt is észrevette, ki mindenki nincs még ott feltüntetve, és küldött is erről udvarias figyelmeztetést az illetékesnek, aki kissé fölényes udvariassággal válaszolt, megadva egy honlap címét, NEKB (Nemzeti Emlékhely és Kegyeleti Bizottság), ahol viszont igenis mindenki jelen van a listán. Nem kérdeztem meg Orbán Julitól, hogy elégedett-e a válasszal, csak azt írtam neki, hogy Ottó most kicsit ironikus, ám szeretetteljes mosollyal néz le ránk. És magamban üzentem Toussaint-nek, a togói fetisisztának, hogy látod, mégiscsak tiszteletben tartom a halottak emlékét. Mert nagy a család, és akit szeretünk, az mind rokon.

Tetszik

Legyél az első az ismerőseid közül, akinek ez tetszik.

Kapcsolódó írások:

1. **Végel László: Budapesti eső, bácskai termés** Végel László Budapesti eső, bácskai termés A tűrhetetlen kánikula...

2. **Végel László: Az újvidéki pályaudvar és a budapesti Örs vezér tere között** Végel László: Az újvidéki pályaudvar és a budapesti Örs...
3. **Végel László: Preszocialista nosztalgia** Az este láttam a Zmaj utca kövezetén az első, lehullt...
4. **Végel László: Hazatértem** Már délben útnak indultunk, hogy délután Belgrádba érjek, s a...
5. **Végel László: A vándorbotról** Végel László A vándorbotról Még Újvidéken kezdtem olvasni Kertész...

Cimkék: **Végel László**